

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

КРАСНОВ.

ЩО ТЕПЕР ДІЄТЬ СЯ В РОСІЇ?

ДРУГЕ ВИДАННЄ.

ЦІНА 10 СОТ.

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З друкарні Адольфа Гольцгавзена в Відні.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

Що тепер дієть ся в Росії?*

Розкладова праця Думи.

Перший рік війни проминув для Росії під знаком „волі до побіди“ та кличем зєднання народу з правительством. Се зєднання розпочало правительство в порозумінню з буржуазією. Бюрократія змобілізувала всі придатні сили й засоби, щоб ніби чарами викликати ілюзію єдности волі й тісного співробітництва соціяльних сил. Усе, що не гармонізувало з сею ілюзією, старанно затушовувало ся обєднаними силами зацікавлених у тім класі і соціяльних ґруп так, що на око здавало ся, що й справді перед глядачем живий державний орґанізм. Уступленне з Галичини виправдувано попередю стратегічними причинами, а потім тимчасовою недостачею муніциї. Офіціозна й ліберальна преса піддержувала офіціяльні звідомлення з перебігу війни та пропагувала той погляд, що невдачі в Галичині се тільки відокремлені події тимчасового характеру, з котрих не треба робити загальних песимістичних виводів. Але слідом за Галичиною прийшли здача Варшави, втрата цілого ряду кріпостей, котра рівночасно була звязана з нечуваним відходом російської армії на 500 кільометровім просторі. Сей побідний похід німецьких і австрійських армій розвіяв усі ілюзії обєднання правитель-

---

* Краснов — петербурзький кореспондент журналу „Die Glocke“ (Дзвін), котрий видає в Мюнхені від вересня 1915 р. відомий німецький соц.-демократ, політик і публіцист Парвус. З ч. 8 „Дзвону“ подано по українськи отсю статю спершу в чч. 69—70 „Вістника Союзу визволення України“.

ства з народом, знищив наглядність існування державної організації, котра була би здатна й мала силу бодай боронити себе.

Під ударами злучених армій задріжала й сливе розвалила ся гнила будова абсолютизму, прикрашеного ніби-то конституційними зверхніми прикрасами. Навіть для простого ока стали видними його дірки й щілини. Таким чином треба було припинити фальшиву гру в єдність сил. Правительство само залишило сю гру тай ліберали відкинули її як непридатний засіб. Державна Дума в своїй третій сесії порвала з тактикою протиставлення зорганізованим силам ворога потугу міцного, бадьорого надією на побіду духа, підприємляла дослід сил держави й мусіла безумовно прийти та таки й прийшла до того висліду, що сучасне правительство нездатне навіть зорганізувати оборону краю. Страшна воєнна дійсність покликала до життя націоналістичний блок, котрий обхопив у собі всі елементи Думи від чорної сотні до кадетів. Дуже поміркована програма сього блоку, що вимагала заміни сучасного правительства правительством народнього довіря, правительством, котре могло перевести хочби тільки незначні внутрішні реформи, послужила, як відомо, приводом для замкнення Думи. Утворенне сього блоку, котрий клином вбив ся в попередню зворушуючу єдність уряду з буржуазією для побіди над ворогом і викликав замкнення Думи, так само, як побідний похід Німців і Австрійців з Варшави до Двинська, вплинуло на виясненне рішучої нездатности нідочого державної влади в Росії. Через прірву, що відкрила ся між самодержавем і народом, не можна було більше перекинути мосту. Наближаєть ся хвиля перевороту й, як се звичайно буває на передодні знищення якогось ладу, показують ся лихі позначки розпаду.

Міністри відходять і приходять.

Найблизші співробітники царя, його міністри, не мають в його очах більше ніякого авторитету й він міняє їх без усякої системи, без усякого пляну. В один і той самий

день скидаєть ся з міністерських становищ відомих реакціонерів і людей ліберального настрою, напр. Рухлова й Кривошеїна. Царські капризи та сваволя сильно осуджують ся навіть у міністерських кругах. З єдиною виїмкою Горемикіна всі міністри заявили ся за утвореннєм міністерства народного довіря, за продовженнєм засідань Думи й за прийняттєм депутації союзу міст і земств. Але царь подаєть ся тільки перед одним впливом — безмежним впливом відомого авантюриста, зовсім неосвіченого мужика Распутіна, котрий удає з себе „святого старця“.

Распутін без кінця.

Распутін від сьогодні призначає міністрів. Його найновіша креатура міністер внутрішніх справ Хвостов, про котрого Распутін відкрито сказав: „Я його зробив міністром, — він добрий парубок“. Тому-ж самому Распутіну завдячує свою відставку товариш міністра внутрішніх справ Джунковський, бувший улюбленець і товариш царя по полку. Бувши шефом жандармів, Джунковський саме велів стежити за Распутіним і затримав його, коли той хотів поїхати з Сибірі до Царського Села. Ледви він повідомив про се царя, як сей пустив його без прохання з його становища. Той же Распутін завинив і відставку оберпрокуратора Святійшого Синоду Самаріна, дуже поважаного в своїх кругах московського маршалка (предводителя дворянства). Притока до того просто нечувана. Синод призначив суд проти другого, рівно-ж всесильного мужика, бывшего садівника, а теперішнього єпископа Варнави, приятеля й улюбленця Распутіна. Сей Варнава, котрому дано високе церковне становище без усякої духовної освіти, має за собою вже порядний спис злочинів. Сей спис скінчив ся поки-що історією підприємтої Варнавою канонізації невідомих досі нікому мощей. Синод, обурений сим порушеннєм законів православної церкви, по котрим тільки сам Синод за згодою царя може обявити когось святим, почав вести судове слідство проти Варнави. Сей заявив при переслуханню, що він

не мав ніякої спромоги звернути ся по канонізацію до Синоду, бо він мав „видѣніє“: в ночі з'явив ся йому ангел і в імени Бога зажадав негайної відповідної канонізації, — значить, він не мав зовсім часу чекати рішення Синоду. Слідство дало багатий матеріал до обвинувачення проти Варнави. Зрештою Синод рішив відібрати в Варнави єпископство. Оберпрокуратор Синоду Самарін згідно з статутом підписав сю ухвалу та предложив цареві до затвердження. Коли він се зробив, царь скинув його з посади так, що ухвала Синоду лишила ся недійсною й Варнава продовжує свою чудну діяльність. Ся своєрідна подія обурила навіть дворянство, котре прийняло ображеного Самаріна по його повороті до Москви демонстративними оваціями.

Царь яко „воєвода“.

Зрештою навіть усуненне Миколи Миколаєвича від найвищої команди було почасти теж ділом Распутіна. Сей хитрий мужик уміє зручно використати забобонну й темну придворну зграю. Се він подав цареві „геніяльну“ гадку стати на чолі армії. Притім Распутін оповідає нам, що царь бачив „видѣніє“: Мати Божа зявила ся йому з хрестом і мечем у руках та, передаючи йому їх обидва, поблагословила його на провід армією.

Маніфест про перейняття царем найвищої команди не наче громом приголомшив цілу армію. Офіцери навіть не старали ся ховати свого незадоволення й осуджували в іронічних і саркастичних словах сей акт найвищої мудрости. Царь став на чолі армії й зараз же почув себе великим героєм. Навіть його постать змінила ся. Він придбав стрункішу поставу, ходить певнішим кроком і не сумніваєть ся щодо побіди. Проти плянів генерального штабу він поставив собі задачею при всяких обставинах добути знову Львів. Се стало ся його божевільною ідеєю. А тут ще трапило ся, що в той самий час припинено німецьку офензиву. Одушевлений „успіхами“ своєї армії, царь набрав ся знову сміливости, найбільше рішуче зрік ся наміру зробити якийсь

крок назустріч вимогам суспільности й на раду Распутіна та Горемикіна розпустив Думу.

Відроченне Думи.

Правительство завжди вважало за конечне приготувати ся до розпущення Думи, тож у ніч передтим стягнуто до Петербурга з околиць усі воєнні сили, котрі наразі можна було роздобути. Буржуазія, представлена октябристами та кадетами, показала ся одначе низше того рівня, на котрім бояло ся побачити її правительство. Останнє мало страх, що Дума не розійдеться та проголосить свої засідання постійними. Одначе лякливі ліберали були дуже далекі від подібного вчинку горожанської сміливости й прийняли заяву про відроченне Думи слухняно. Тільки соціяльні-демократи та трудовики демонстративно покинули залю. За ними пішли деякі ліві кадети. Ліберали подали гасло заспокоєння й заявили з розбитим серцем, що чашу треба випити до дна. Вони лишили ся навіть у дорадчих комітетах при міністерствах для організації „побіди“, хоч і самі вони вважали своє місце при сих нарадах без рішачого голосу негідним. З'їзд міст у Москві прийняв у вересні резолюцію про конечність утворення міністерства народнього довіря, скликання Думи, урівноправнення народностей і політичної амнесії. Земський зїзд домагав ся зміни міністерства та скликання Думи. Обидва з'їзди ухвалили післати депутацію до царя. Царь, уповаючи на дану йому долею Божу охорону, ухилив ся від прийняття сеї депутації. Так скінчила ся опозиція буржуазної фронди. Й усе йде своїм попереднім шляхом.

Мобілізація лихварства.

Так звана мобілізація промислу перетворила ся тепер на загальну думку в мобілізацію лихварства з одного та в перекупність з другого боку.

Хабарництво на всіх полях господарського життя прийняло неймовірні розміри. Нїодної військової доставки

ніодної торговельної справи з якоюсь державною інституцією або воєнно-промисловою організацією не можна перевести без перекупства. Сі й загалом звичайні в Росії порядки перетворили ся тепер чисто в якусь оргію. Цинізм іде так далеко, що один правительственный уряд дає хабарь іншому! На однім закритім засіданню Державної Думи показано документ, з котрого недвозначно виявило ся, що управа хліборобства й державних маєтків виплатила хабарі залізницям, аби дістати ваґони. Підкупна господарка на залізницях не тільки загально відома, але навіть й управильнена. Такса виносить 300 карбованців від ваґону. Залізничне господарство країни в повнім розпаді. В той час, коли часто-густо панує велика недостача ваґонів, збираєть ся їх на окремих місцях стільки, що треба вживати рішучих й насильних мір, щоб висвободити залізниці. Так у Москві висаджено в повітре залізничі вози, що загатили сей вузол.

Холод і голод!

Повний розстрій залізничного господарства виявив ся також і в питанню запровіянтовання країни. Характеристично, що Петербург, не вважаючи на те, що се місто окружене довкола лісами, в найвищій мірі терпить від недостачі палива. Як твердять петербурзькі міські гласні (радні), засоби палива швидко вичерпають ся зовсім. Те саме і з Москвою. Перед крамницями з мукою й цукром у Москві й Петербурзі збирають ся товпи народу, заповнюючи цілі вулиці. Сі люде довгими годинами чекають, аби купити один єдиний фунт цукру або декілька фунтів муки. Спеціалісти твердять, що через те, що свого часу не подбало ся про се, тепер уже сій справі не можна запобігти й недостача палива в цілій Росії ставатиме все прикрійшою.

Селяне, передбачаючи голод, здержують ся з продажею хліба.

Дорожня досягає свого найвищого ступня. Немає ніодної річи, ціна якої на підвисшила ся-б бодай удвоє, й не-

достає найконечніших річей, як для населення, так і для армії.

Багато лиха робить також сваволя поодиноких властей. Петербурзький градоначальник напр. постановив, аби дрова на паливо продавали ся по десять карбованців за кубічний сяжень. Але великі купці самі платили по дванадцять карбованців за сяжень, отже торгівля дровами була унеможливлена й люде лишили ся без палива. Кождий провінціяльний урядник, чи то губернатор чи справник видає свої власні розпорядки в боротьбі з дорожнею. Один забороняє вивіз, инший довіз. Петербурзький губернатор турбуєть ся поперед усього російським походженєм палива. Він заборонив вивіз дров з одного маєтку на Неві, бо його властителька носить німецьке назвище й є підозрінне, що вона має горожанські права в двох державах. Сей своєрідний губернаторський патріотизм приневолює люде, котрим нестає палива, мерзнути.

Гідне уваги, що при всім тім у Петербурзі, Москві й инших містах люксових річей, ласощів, дорогих овочів і тому подібних річей забагато, тоді як не вистарчає найконечніших життєвих засобів. Се своєрідне явище має надзвичайно просте поясненне: саме торговці дорогими товарами мають більшу спромогу заплатити хабаря за ваґони, ніж торговці дровами, чи пекарі.

Військо без шинелів і чобіт.

Вже й тепер у Москві й Петербурзі стрічають ся салдати в полотнянках і чоботах з халявами з церати. Цілі роти виводять на площу вправ — босими, бо постолы з лика, в яких поприходили сі люде з села, швидко стоптали ся. Недостача обуви викликана між иншим тим, що значна частина російських шкіряних фабрик находить ся в Польщі, себто в зайнятій Німцями області. Треба ще до того додати характеристичну подробицю: перед окупацією міста Шавлі ковенської губернії звертав ся один тамошній великий фабрикант шкір аж двічі до начальства

є просьбою дати йому ваґони для вивезення його шкіряних товарів у середину Росії. Але він так і не дістав ваґонів, поки міста не зайняла німецька армія, котрій тоді й дісталися всі шкіряні засоби.

Збігці.

Крім загальної лихої господарки погіршується ще положення через нагромадження збігців і висланих з зайнятої області. Відомо, що населення зайнятих земель вивожено насильно. Його ограбили при тім козаки й інші салдати до сорочки. Щоб ухилити ся від ограбовання власною армією, люде часто покидали свої місцевости ще, заки з'явилося військо. Голодним товпам народу не лишало ся в дорозі нічого иншого, як самим грабувати, й таким робом села вздовж шляху ограбовані вже збігцями, до котрих приставали все більші маси народу з ограблених місцевостей. Так усе більше й більше зростає потік збігців і грабіжників.

Адміністрація не робила нічого, щоб десь притулити сі збігли голодні, зневірені маси, й не дбала про них. Нараховують у Петербурзі 800 тисяч збігців, у Москві 550 тисяч. Багато мільйонів утікачів розсіяно по країні. Говорять про 15 мільйонів утікачів і вивезених. Надзвичайно загострене сим питання про забезпечення населення життєвими засобами зостається нерозв'язаним і грозить катастрофою, розміри й наслідки котрої перейдуть усяке представлення. Так викликає правительство до життя темні сили, опанувати котрі воно не буде в силі; сі сили викопають гріб йому самому.

Голодні бунти.

Вже зголошують ся передвістники сих катастрофальних з'явищ. Уже в ріжних місцевостях Росії були голодні бунти. Так в Астрахані, де військо розстрілювало люде, в Богородську й Подольську, московської губернії, де рівнож начальство дало зворохобленому народови олово замість хліба. В результаті кількадесять убитих і ране-

них; тоді в московській губернії проголошено воєнне положення. В Петербурзі були також з тих самих причин конфлікти між товпою й поліцією в передмісті Колпині та фабричних районах.

Правительство нацьковує голодний наряд на банки.

Правительство в особі нового міністра внутрішніх справ Хвостова добре бачить наближення страшного моменту. Не чуючи в собі сили заздальгідь оперти ся близькій бурі, воно старається захистити ся перед катастрофою своєрідним способом. Хвостов, використовуючи для сього пресу, старається відвести увагу в іншій напрямі й відповідальність за неминучий голод звалити на соціальне представництво та приватні круги: на міські самоуправи, котрі ніби-то не досить дбали про довіз життєвих засобів, та на банки, що спекулювали на подорожінню цукру, хліба, вугля й т. д.

Міністер внутрішніх справ нацьковує народні маси проти банків, обвинувачуючи банки в тім, що, обмеживши кредит, навмисне дозволяли товарам лежати на залізницях, аби піднести ціну в гору. В Петербурзі оповідають, що Хвостов мав намір притягти до суду міські представництва й банкові дирекції, щоб перед громадською думкою звалити вину на них і відвернути від правительства народній гнів.

Страйки.

У тісній звязку з дорожною вибухають то там, то тут по цілій Росії страйки. Драконівські засоби, за котрі хапається проти них правительство, погрози посилати страйкарів на фронт і засуджувати на каторгу, карати шістьма роками дисциплінарного баталіону в разі, якби робітник без законної причини не з'явив ся до праці, — все те лишається порожніми словами, котрі нікого не лякають. Бо в дійсності сих погроз не виконується. Се зрозуміле. В країні панує велика недостача не тільки кваліфікованих робітни-

ків, але навіть щоденних наймитів у підприємствах, що працюють для армії.

Нема чого й думати відняти в фабрик їх робітників, бо через се армія лишила ся-б без муніції. Не вважаючи на всі погрози, страйки в Петербурзі й Москві щоденне безперестанне явище. Так у Москві декілька разів страйкували трамвайові робітники. В Петербурзі сливе всі фабрики й заводи, включно з Путилівськими й Леснерівськими заводами, з фабриками мідяної бляхи та рур Еріксона, Речкіна й инш., що виробляють муніцію. В жовтні страйкували цілих два тижні робітники Скорохода, фабрики чобіт для армії. Страйкувало декілька тисяч робітників. Страйк на фабриці Фенікса мав у своїм наслідку арештування 400 робітників, котрих передано воєнним властям для посилки на фронт. Минуло вже більше місяця часу, а погроза й досі не виконана.

Революційний пролетаріят.

З другого боку дозволило правительство робітникам, хоч, правда, на просьбу буржуазії, скликати збори для вибору своїх представників до воєнно-промислового комітету. Буржуазія бажала збудити патріотизм у робітників, подавши гасло оборони вітчизни, а не „волі до побіди“, як попереду. Робітники не поминули скористати з сеї нагоди; вони відбули ряд зборів, аби використати їх — бо сі збори відбували ся без поліційного догляду — для своїх цілей, себто для вияснення свого становища до війни й для організації своїх сил для близької рішачої хвилі в внутрішнім життю країни. Серед робітників виявили ся дві течії:*) прихильників бойкоту, що виступили за рішучим бойкотом предложеного буржуазією комітету, й інших, котрі, правда, теж хотіли бойкотувати комітет, але радили післати до нього все-жтаки представників задля інформації про його діяльність, щоб ужити сих інформацій у дальшій революційній боротьбі.

---

*) Про се докладнійше написано в статі У. С. „Знаменна резолюція петербурзьких робітників“, „Вістник Союзу визволення України“ ч. 49—50, ст. 13.

Перший напрям переміг. Виборців таки вибрано, але вони відмовилися післати представників до комітету. Обидві течії згоджувалися зовсім в однім: ніодна з них не держалася погляду, що треба боронити країну, котрий так бажала підсунути їм буржуазія. Треба загалом сказати, що міщанські патріотичні кличі не знаходять ні найменшого відгуку в робітничих масах, настроєних дуже революційно. Відроченне Думи, котре так сильно засмутило буржуазію всіх відтінків аж до радикальної інтелігенції, не зробило на робітничі круги ніякого вражіння. Діяльність Думи, котра затушовувала внутрішні протиріччя, щоб задемонструвати ворогови „народню єдність“, і лила воду на млин правительства, виявила до дна її дійсну істоту. Буржуазія зосталася ні в тих ні в сих, побачивши, що розпущенне Думи не потягло за собою страйку-протесту навіть серед петербурзьких робітників. Один з лівих кадетів докоряв соціяльній демократії, що в разі повстання армія виступила-б по боці народу.

З другого боку Маклаков, розуміється, лякав правительство небезпекою з низу, зі сторони „невідповідальної“ черні, предсідатель міського з'їзду в Москві не допустив до участі в сій з'їзді соціяльно-демократичних думських послів. Буржуазія протягла гостру границю межі собою й лівими демократичними елементами. Се зрештою в Росії одна єдина соціяльна верства, котра бажає продовження війни й боїть ся, що правительство може згодити ся заключити мир.

Войовнича буржуазія.

В сих кругах сильно ширить ся чутка, що царь став на чолі армії, щоб окремо заключити мир. Навіть те, що німецьку офензиву припинено й російська армія від часу, коли царь обійняв найвищий провід, спромогла ся на відпір, пояснюється в сих кругах тим, що Німеччина нібито дала російській армії спромогти ся на якісь незначні успіхи, щоб підготовити „пристойний“ мир. У сих же самих кругах підозрівають правительство, що воно дражнить ро-

бітничі маси й викликає повстання, щоб заявити потім своїм союзникам, що воно не може більше продовжувати війни наслідком внутрішніх заворушень. Бо вони твердять, що в умові Росії з її союзниками є застереження, котре признає Росії право заключати окремий мир, колиб, мовляв, у країні вибухла революція.

Сі міщанські побоювання находять багату поживу в „істинно-русскій“ пресі, напр. у „Земщині“, котра іронічно запитує лібералів, де-ж бо той кінець, до якого на їх думку має вести ся війну, й додає, що кожда війна коштувала вже досить жертв. Подібні-ж змагання до миру виявляють і інші органи „істинно-руських людей“.

На чім же опирає в таким разі російська буржуазія свої надії на побіду, коли вона й сама ясно розуміє нездатність старого державного ладу до оборони краю? На се питання представники міщанських кругів дають усе ту-ж саму відповідь: Німеччина з кожним днем усе більше вичерпує ся, треба продовжати війну, хочаб і відступаючи, доки не зломить ся Німеччина.

Настрій народніх мас.

Але звичайний обиватель, котрий не добирає фактів до своїх бажань, стоїть дуже далеко від сеї ідеї „побідного кінця“. Якби ні скінчила ся війна, щоб тільки скорше її кінець“. Так говорить звичайно кождей.

Нарід, котрий з самого початку не вважав сеї війни своєю справою, прокляв її й нарікає на правительство, що в кожній родині забрало якусь жертву. Незадоволення настільки ясне, що навіть правительство й буржуазія зреклись надії пробудити патріотичне одушевлення в народі, бо тут даремні всі зусилля. Найкращою ілюстрацією сього служить часта втеча запасних з казарм цілими партіями. Так утікли з казарм у місцевості Медвідь, у 30 верстах від Петербурга, протягом жовтня 400 запасних. Вони покидали свої рушниці й повтікали.

Настрій в армії.

Коли тепер у Росії кождий, хто стоїть перед бранкою, мріє тільки про те, якби викрутити ся від служби на фронті або, в разі, як се не вдасть ся, як найскорше дістати ся до полону, коли ніхто в Росії не вірить більше силі власної армії, коли кождий офіцер мріє про якесь адміністративне місце позаду армії, то вже з сього можна судити, який настрій в армії. По оповіданням ранених і хорих, котрі повернули з фронту, спільне бажання, що обєднює салдатів і офіцерів, се змагання до миру.

Крім загальних причин грає ще в салдатів велику ролю жорстоке поводження начальства. Салдатів з найменшого приводу караєть ся немилосердно тілесними карами. Тілесних кар уживаєть ся в усіх частях армії й немає ніякого дива, що салдати, які мусіли затаїти почуття пімсти, при першій нагоді вимірюють свої рушницї проти офіцерів. Так на північно-західнім фронті один баталіон вистріляв усіх своїх офіцерів. За се цілий сей баталіон групами розстріляно. Та й звідки з'явить ся якийсь инший настрій, коли салдат погано одягнений, обутий і нагодований! Природна річ, що салдати з голоду грабують населення, яке втікає перед власною армією й ховає від неї жінок і дівчат.

З другого боку в армії немає дисципліни ще й тому, що вона в значній мірі складаєть ся з невідготовлених ополченців. Щодо сього, то знаменною є думка, висловлена начальником генерального штабу головнокомандуючого, генералом Алексєєвим. На земськїм з'їзді один член Думи заявив таке: „Генерал Алексєєв уповноважив мене, щоб суспільність довідала ся про стан річей на фронті, що вже не є ніякою тайною для Німців і лишаєть ся невідомим тільки для російського загалу, заявляти в його імени всюди на зборах, у союзах, пресї, що задля вживаного за Сухомлінова способу вправ запасних, протягом тільки небагатьох тижнів, російська армія потерпіла величезні втрати. Сї по

гано вправлені люде, або й зовсім без вправ, мусіли ніби-то нагородити втрати армії. Але вони показали ся зовсім непридатним матеріялом, вносили тільки переляк у ряди війська й безцільно та марно гинули. Тепер за Поліванова рішили ся ми усунути стару систему й підготовити нову армію. Люде останнього набору, число котрих сягає до двох мільонів, мусять бути вправлені протягом вісьмох місяців так, що ми на весну 1916 р. матимемо нову двомільонову армію. Але доти мусимо ми, обливаючи ся кровю, ухиляти ся перед ворогом і я не знаю ніякої границі сьому уступанню.“

Серед таких обставин ніодна людина в Росії не вірить у спромогу відперти німецько-австрійську офензиву. Припускають теж, що припиненне німецько-австрійської офензиви має якісь окремі пляни. До такої міри щезла віра в успіх російської зброї. Зрештою з військових джерел знають, що засоби муніції, привезеної в вересні з Канади, ніби вже вичерпані. Помічаєть ся недостача рушниць і гармати стали негодящі, бо вже зужиті до краю.

Серед такого стану річей небагато людей, котрі все застають ся оптимістами й вірять у побіду держав почвірного порозуміння, висувають зовсім дивний доказ: віру в духа московського народу, в невичерпальну силу сього народнього духа, в його своєрідну містичну спромогу творити чуда й вести до побіди. Отже на обох кінцях,—„вгорі“ й „долі“, в радикальної інтелігенції та в царя, надії на побіду будують ся на тій же самій основі: у царя — на „видѣніи“, в оптимістів з інтелігенції — на „чуді“. Але чудес давно вже немає й російська дійсність не дає ніяких реальних підстав для оптимістичних кінцевих виводів.

Адреса для замовлень: *Administration des „Nachrichtenblattes des Bundes zur Befreiung der Ukraina“, Wien, VIII., Josefstädterstraße 79, Tür 6.*